

PAX DETTONI, LO TEATRE, LA CONSCIÈNCIA E LO PERDON

Pax Dettoni la coneguèrem en 2011 gràcias a son òbra *Qui sò jo?*, una pèça de teatre en occitan aranés, traduça en cinc lengas, que nos convida a la coneissença de se e l'educacion emocionala. Un an pus tard, Dettoni fasiá una altra virada amb la pèça *Qui mane ací?*, qu'en aquela ocasion convidava a repensar sus la libertat interiora, lo contraròtle de las emocions e tornarmai la coneissença de se. La pèça virèt en Aran e tanben en Barcelona amb de sostítols en catalan.

Pax Dettoni es licenciada en Antropologia Sociala e Culturala, en Sciéncias Politicas e en Sciéncias Empresarialas. Seguiguèt tanben un mastèr de Desvolopament Rural Sostenible e fin finala un mastèr d'Estudis Teatral, sa granda passion. Ela consagrèt los primièrs dètz ans de sa carrièra professionala a la cooperacion internacionala en projècte de microcrèdits, a la formacion professionala e al desvolopament rural en Asia e en America Latina. Puèi tornèt al país per se virar devèrs lo desvolopament uman a través del teatre.

Viu a Madrid e, de còps, en Aran, e l'objècte de son trabalh, ara, son los programas d'intelligéncia emocionala per d'entitats publicas e privadas per l'educacion o l'inclusion sociala. Tanben fa de conferéncias teatralizadas per convidar a la reflexion... e realiza de corses e obradors de teatre de consciéncia. A escrich e dirigit sièis espectacles de teatre e a publicat divèrses libres entre los quals soslinham *L'intelligéncia del còr* (publicat en catalan e espanhòl) e *Puentes de Perdón* [De pònts de perdon] (en espanhòl).

L'intelligéncia del còr

En abril de 2015, rescontrèrem Pax Dettoni per parlar de *L'intelligéncia del còr*, un libre per chifrar a las emocions umanas, eissit de las doas pèças de teatre de consciéncia: *Qui sò jo?* e *Qui mane ací?*

Dettoni nos contèt que s'agís d'un libre qu'ajuda al legeire de venir mèstre de sas emocions. « *Ei fòrça important gerir eth pensament entà deishar que aguest "jo" sigue cada còp mès gran, e que non siguen es emocions mès granes que jo* », çò nos contèt, en tot soslinhar que lo libre « *non prepausa pas de gerir aqueres emocions en quina direccion que sigue, mès ena direccion der amor, ena direccion dera generositat, dera acceptacion, dera gratitud e, fin finau, deth ben* ».

Alara, l'escrivana aranesa insistiguèt sul tèma del perdon. « *Ei en amor incondicionau a on i a tanben eth perdon, e er amor ar aute desinteressadaments* ». Un an pus tard, publicariá *Puentes de perdón*, un libre consagrat a la mòrt e al perdon, e la tornèrem rescontrar per ne parlar.

« Era mòrt mos hè liures »

En aquela ocasion, Dettoni reconeguèt qu'aquel libre èra una de sas primièras idèas e lo que l'identificava mai. « *Era intelligéncia deth còr ère un libre que venguie demanat pera trajectòria qu'auia hèt damb es pèças de teatre e es esturments pedagogics* ».

Lo libre *Puentes de Perdón* es presentat coma se foguèsse una pèça de teatre. « *A jo m'agrade eth teatre, jo sò ua hemna de teatre* », çò insistís Pax Dettoni, e justament es gràcias a aquel estil que l'escrivana se sentís mai a l'aise per prepausar de reflexions al lector.

Lo libre explica l'istòria de Juan dins lo darrièr matin de sa vida, quand se rend compte dramaticament que pòt pas morir en patz. « *Era istòria de Juan en aqueth maitin quan se trape cara a cara damb era mòrt, se traparà cara a cara damb es sèt pecats capitaus e damb era paur, entà poder, a trauèrs d'aqueth afrontament arribar ath perdon,*

que pensi qu'èi molt important quan volem arribar a sénter era patz interiora », çò precisa.

Es lo biais de cadun d'afrontar la mòrt, çò que marcarà lo biais de viure de cadun, e mai se « *tanti còps viuem per inèrcia sense decidir de quina manèra vam a viuer, se com vam a abitar aquest temps. E coma abitam mos pòrte a com mos vam a morir : segons com a mòrt ua persona se pòt veir se com a viscut, se se'n va en patz o non* ».

Dins aquel sens precisa : « *Jo non sabi quan de luènh o apròp sò dera mòrt mès era mòrt si que da sens ara mia existéncia e as mies eleccions prenudes en libertat, açò pensi qu'èi molt important, era mòrt mos hè liures* ».

Pendent la convèrsa, Dettoni afortís que dins sos libres vòl pas donar de conselhs, mas prepausar de possibilitats de reflexion. « *Reflexionar, e dempús cadun escuelherà ena sua libertat* ». Ansin, precisa que sa tòca

es de prepausar « *diferents modèls entà préner decisions* ».

« Eth perdon ei important, fonamentau, e urgent »

« *Eth perdon ei important, pensi qu'èi fonamentau, e non sonque fonamentau e important mès pensi qu'èi urgent enes nòstes societats. Pensi qu'èra manca de perdon parlar dera quantitat de violéncia que i a, dera quantitat d'òdi, d'agressivitat, de rancor, de set de venjança...* »

Segon Pax, lo perdon ara es de manca « *perque d'un costat s'èi associat a un hèt religiós* ». Per ela, lo perdon es pas solament un fach religiós mas « *ua quèstion d'umanitat que mos pòrte a conviuer damb nosati madeishi e damb es auti damb ua cèrta flexibilitat, damb ua cèrta tolerància, e damb ua cèrta salut* ».

En mai d'aquò, nos explicava qu'en mai de perdonar a l'autre, es important de se perdonar a se meteis. En mai d'aquò, l'escrivana soslinha que tant important es perdonar coma demandar lo perdon: « *Auer era umilitat de poder d'èder : "Escota, ac senti, desexcusa, perdona-me"* ». E assolida que la dolor es totjorn mens dolorosa se qualqu'un te ditz que te compren.